

Regule

1. »Križevački statuti« jesu zakonska iz tisućletne navade izvirajuća, a od horvackih pradedov nasleduvana pravila za sako veselo pajdaštvo, koje se znajde pri kupici vina.

2. »Križevački statuti« imaju svoj začetek v slavnem varošu Križevcu, koji je varoš postal pokle leta 598., gda je bil strašni rat s divlaki od Obre, a koji se je varoš v celom svom življenju odlikoval junačkim i domorodskim delima i bil jako preštiman v celom horvackom kraljevstvu.

3. »Križevački statuti« stvorjeni su iz srčne potrebe koja je vputila stare križevačke purgere, da za svoja vesela spravišća po zdravom i zreloom dospomenjku stvoriju statut, koji imaju biti kak fundamentuš sakog reda i pravice.

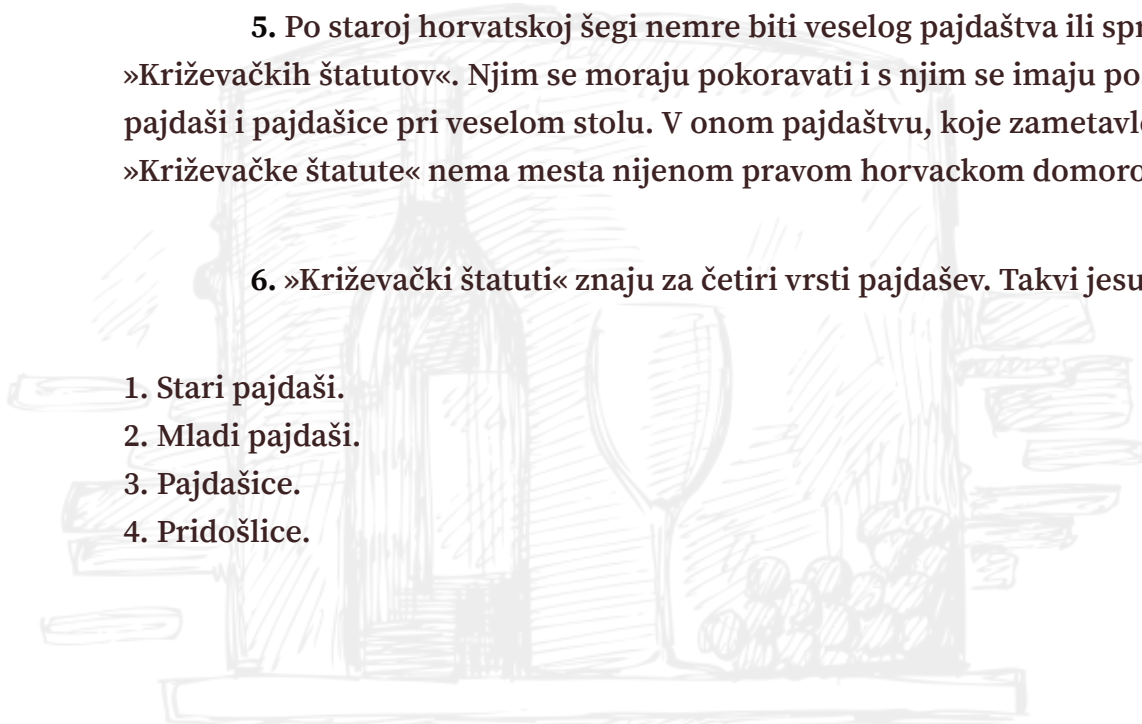
4. »Križevačkih statutov« vidi se veselački značaj starih Horvatov; oni su častna tradicija naših pradedov, koji su se v sakoј zgodi odlikovali svojim družinskim življenjem.

5. Po staroj horvatskoј šegi nemre biti veselog pajdaštva ili spravišća brez »Križevačkih statutov«. Njim se moraju pokoravati i s njim se imaju posluživati vsi pajdaši i pajdašice pri veselom stolu. V onom pajdaštvu, koje zametavle »Križevačke štatute« nema mesta nijenom pravom horvackom domorodcu.

6. »Križevački statuti« znaju za četiri vrsti pajdašev. Takvi jesu:

1. Stari pajdaši.
2. Mladi pajdaši.
3. Pajdašice.
4. Pridošlice.

7. Med »stare pajdaše« spadaju oni, koji se već višekrat bili pri istom stolu, v isti hiži i pri istom domačini ili benefalitoru. Najmenši broj vzele se bar

šest krat.

8. »Mladi pajdaši« zoveju se oni, koji retko gda dohajaju v isto pajdaštvo, ili koji nisu bar šest krat bili pri istom stolu, v isti hiži i pri istom domačinu benefaktoru.

9. »Pajdašice« jesu vredne i preštimate zastupnice krasnega spola. One su kinč naš i vu vsakom pajdaštvu dobro došle.

10. »Pridošlice« jesu oni gosti, koje ili sam domačina k spravišću pozove, ili dojdu s kojim pajdašem ili pajdašicom.

11. Da se vu vsako vreme zna, v koju kategoriju spada kteri pajdaš, ima se to navek zapisati v »Hižni protokol« (27.).

12. Kad novi pajdaš, pajdašica ili pridošlica dojde k stolu ima povedati gda je, kaj je i s dvemi svedoki potvrditi, da je pil vu ovoj hiži dobrodošlicu ili bilikum, ak se to ne vidi iz »Hižnega protokola«.

13. Za pijaču ima biti pri sakom horvackom stolu domaće vino i žganica. More se piti i drugi kakov napitek, ali vinu se ima dati prednost, arti su se i naši pradedi najrajše pri vinu pajdašili. Pri jelu nesme faliti zelje i puretina ili gusetina, a takaj ni mlinci. Med kolači moraju biti paprnjaki ili gibanica.

14. Stari purgari Križrvački bili su mekog i mirnoga značaja, ljubili su red jednako vu celom svojim življenju, kak i vu vsakom veselom pajdaštvu. Zato su vu svojim štatutom odredili, da pri vsakom stolu mora biti starešinstvo ili »upravni odbor«, koji ravna celim stolom i pazi na red, mir i pravicu.

15. Prva glava »upravnog odbora« je starešina ili »stoloravnatelj«. Njemu je uz bok »oberfiškuš«, zatim dojde »fiškuš«, onda »popevač«, »govorač«, »čuturaš« ili »barilonosec« ili »peharnik« i »vunbacitelj«.

16. **Stoloravnatelj** ima neograničenu vlast pri celom stolu točno polak »štatutov«. Ak je pajdaštvo vekše, morti pri dva stola ili v dve sobe, more imati i »vicestoloravnatelja«, koji ima jenaka prava za svoj stol kak i stoloravnatelj.

17. **Oberfiškuš** je najpreštimateši i prvi pomagač stoloravnateljov. On sedi na sprotnoj strani stola ravno stoloravnatelju i strogo pazi, da se odredbe stoloravnateleve točno vrše. Nemu pripada takaj ta čast, da more opomenuti i štrofati stoloravnatelja, ak se ne drži reda i pravic po »Križevačkim štatutima«.

18. **Fiškušu** pripada da pazi je li vsaki pajdaš i pajdašica ima svoju kupicu, v kojima mora navek biti vina onak, kak to stoloravnatel odredi, i da se na vsaku nazdravicu pije i ispije. Njega ne patri nikoga štrofati, vre mu je dužnost vsaki prestupek prijaviti stoloravnatelju, koji onda odredi štrof. Ako fiškuš sam kaj zgreši, bude po stoloravnatelju štrofan. Za vekše pajdaštvo imenuju se dva fiškuša, jedan za desni, drugi za levi kraj stola.

19. **Popevač** ima voditi vsaku pesmu, koju odredi oberfiškuš, ili koja je v pajdaštvu navadna. Ovu službu more vršiti i ktera gospa pajdašica. **Čuturaš, barilonosec ili peharnik** dvori kod pajdaškog stola.

20. **Govorač** je pri pajdaškom stolu ona peršona, ktera spelavle govorancije. Saku nazdravicu, koju začme i zreče stoloravnatel ili s negvom dozvolom koji pajdaš, ima on popratiti lepim i cifrastim rečmi, tak da se to celom pajdaštvu zdopada. Gde je sam stoloravnatel dober govordija tam ova služba u posebnoj peršoni nije potrebna.

21. **Vunbacitelj** je izvršujući organ predsednikov. On mora biti trdega neisprosnega značaja i tak oštro se vu svojoj službi znajti, da saki nepopravlivec dobi strah čirn ga pri stolu spazi. Nemu ide okol leve ruke pri ramenu crleni znak, da se vu sakem času zna za službu ktera ga patri.

22. Pri domačoj hiži ili pri stolu benefaktorovom bude stoloravnatel imenovan po njima. Gde nema domačine, neg je hižna domačica (gospa), ona imenuva »hižnog japicu« i on ondar zbere stoloravnatela. Pri onom pajdaškom stolu, gde pajdaši v jenakoj mjeri trošiju za zabavu, tam ili koji od njih predloži stoloravnatela, pa ga drugi potrde, ili vsi skupa glasovanjem zebiraju takvoga. Koji pajdaš dobi najveć glasov, on je stoloravnatelem i vsi mu se drugi imaju pokorjavati.

23. **Oberfiškuša, fiškuša, popevača, govorača, čuturaša, barilonosca ili peharnika i vunbacitela** imenuva sam stoloravnatel izrned vsih pajdašev. Oberfiškuš i vunbacitel moreju biti samo pajdaši prve kategorije (stari), a takajše se to gleda i pri govoraču, koji mora biti vučena i v pajdaštvu dobro zvežbana peršona.

24. **Domačina ili benefaktor** ima najpredi lepo i srčeno celo društvo pozdraviti, a zatim zreči koga imenuva stoloravnatelem. To imenuvanje potrdi sa kupicom vina. Stoloravnatel more biti samo »stari pajdaš« i ima zreči govoranciju. Najpredi se zafaluje na podelenoj mu časti, a zatim obečava, da bu ravnal stolom kak to »statuti« veliju i imenuva svoje činovnike ili »ašešore«. Isto tak imaju se vsi imenovani s lepim rečmi na podelenoj časti zafaliti i to s punom kupicom potrditi.

Svaku zafalu potvrđuje s punom kupicom jenako domaćina, kak i stoloravnatel. V redu je da to vćini i celo pajdaštvo.

25. Pri domaćem pajdaškom stolu nesme biti peršona, koja ni pila »bilikum«. Stoloravnatel se ima iz hižnog protokola uveriti, da li su vsi tu horvacku šegu vćinili. Gdo nije, mora to mam napraviti, drugać nemre v pajdaštvu ostati. Bilikum, arti hižna za takve zgone određena kupica »srablivec«, donese se na tanjiru. Kraj nje ima polak kruha, soli i luka, takajše su kluči od hižnih i podrumskih vrat, kojih se dotični pajdaš ima doteknuti i kupicu do kraja sprazniti, a kruh sa soljum i lukom pojesit. Ak je pajdašica more si sprosi pomogaća v kojem dragešem joj pajdašu. Kad se pije bilikum mora se jedna ruka držati na klučmi, a posle se ima s hižnim gospodarem u znak trajnoga bratinstva i prijateljstva »kušnuti«. Ovakvu dobrodošlicu potvrđuju vsi pajdaši s punom kupicom vina, a takaj i hižni gospodar.

26. Saki svećani ćin kod bilikuma ima se zapisati v hižnom protokolu. Od toga cajta je dotična peršona postala hižni prijatel i kakti takov sme vu nju dojt i pri njenom pajdaštvu obnašati kakvu ćast.

27. Hižni protokol je knjiga v koju se zapisavleju vse vekše i znamenese hižne dogodovćine. Te dogodovćine jesu: rođenje, ženidba i smrt kojega ćlana familije, proslave godovna ili kakvog gospodarskog uspjeha (berba, fureš, dobro tržtvo, itd.) svaki vekši zastanek hižne pajdašije, gda se priredi posebna večerja ili obed. Vu taj protokol zapisavle se takaj kuliko se o Miholju sprešalo mošta, kuliko se nabralo kuruze i drugog žitka, kuliko se povekšalo komadov živine i od toga zaklalo ili zatuklo za hižnu potreboću v dugoj zimi. S toga protokola mora se videti celo gospodarsko i pajdaško življenje tere hiže.

28. Hižni protokol je »fondamentuš« pajdaškoga spravišća. Vu njemu su zapisani vsi hižni pajdaši i pajdašice, koji su pili bilikum i tim postali hižni prijateli. Ak je koji pajdaš imal posla s vunbacitelem ili se kak drugać zbantuvano ponesel, to se takaj im,a vu ovu knjigu zapisati. Takav prestane biti hižni prijatel tak dugo, dok ne sprosi oprošćenje. Ovo oprošćenje zove se »apsolucija«, a imaju se uz domaćinu potpisati još dva druga pajdaša kakti svedoki.

29. »Hižni protokol« ćuva se na sigurnom mestu, najveć v ladici pod klučmi, a ima zgledati po prilici ovak:

HIŽNI PROTOKOL O DOGODOVĆINAMA

Mesec i dan

Dogodovčine

Pripisek

30. V »hižnom protokolu« se na posebnom mestu vodi kontrola prek hižnih pajdašev i pajdašic, a to zgledi po priliki ovak:

Numeruš

Dan

Kak se zove?

Otkut je?

Gda je pil bilikum

Svedoki

Gda je zgubil prav biti hižni pajdaš

31. Naprvo napisani primeri su zrcalo v tere se vu vodstvu hižnog protokola naj vgladiju vsi dobri pajdaši. Za veliku je sramotu, gdo pri svoji hiži nema takve knjige.

32. Hižni protokol more se i drugač napraviti, ali se preporuča, da se vsi pajdaši s jenoga mesta slože vu tom, da po jenakoj muštri tu knjigu naprave. Hižni protokol ima navek biti v ladici pod ključem, samo dok je potreben, ondač se izvadi. Saki stoloravnatelj, koji se razme vu pisanje, naj se za sva večna vremena na zato određenoj strani podpiše. Ni škoda, ak to naprave i drugi upraviteli pajdaškoga stola.

33. Saki hižni protokol moral bi imeti spisane »Križevačke štatute«, da se v sakoj priliki zna kak oni glase i kaj određuju. Gdo je pravi vinski pajdaš mora »Križevačke štatute« znati na pamet i sakud ih proširjavati, kak jenu jako preštimanu ostavčinu starih pradedov, domorodnih križevečkih purgerov.

34. Stoloravnatelj more s nožem ili žlicom pocinkati na kupici, a i zreči: »posluh« ili »pozor«. Kad on to napravi ima celo pajdaštvo začkometi. Gdo to ne včini, pere si jezik »s kozjom bradom« ili »s kravskim požirakom«. Prvo znamenuje, da ima polovicu v kupici se nahajajućeg vina popiti, a drugo, da mora vse v sebe zlejati.

35. Dok stoloravnatelj ili gdo drugi govori ima biti pri stolu mir i tišina. Hoće li gdo pokle govoriti, mora zaiskati za to dozvolu. Brez dozvole nema nigdo prav nikaj posebnoga zreči. Saka samoladnost vu tom ima se štrofati.

36. Kad pajdaštvo dobi stoloravnatelja ili negve pomagače, nigdo se brez dozvole nesme od stola odstraniti. Gdo morti mora iti, zreče: »pijem štemplin« i otide, dok stoloravnatelj to potvrdi. Kad se pije štemplin, to znamenuje, da se mora pol vina v kupici nahajajućeg popiti.

37. Ak stoloravnatelj začme nazdravicu, govorač nadoveže, a oberfiškuš odredi, da ide »na okrug«, to znamenuje, da se vsi pajdaši moraju tomu priključiti. Ondač jedan drugom pokle par reči predaje nazdravicu, dok nazaj ne dojde govoraču, a ovaj ju zakluči. Pajdašice sprosiju vu ime svoje, da se jen od pajdašev na mesto njih oduži. Takov »delegirec« ima vu ime svoje časti popiti punu kupicu vina.

38. Stoloravnatelj nesme pozabiti na svoje pomagače. Pri zafali, kad ga gdo nazdravi, ima se poštovati s njihovom vernošću i z rječjum pošmajhlati. Ak je koji od njih osobito maren more zaprositi domaćinu, da se to zapiše, kak primer drugima v hižni protokol.

39. Pri nazdravici domovini, pajdaštvo, predičnim pajdašicam, kojemu domorodcu i drugim, za koje to stoloravnatelj pronajde da su znamenese, pije se »suho vino« s pune kupice. »Suho vino« je takvo, v kojem nema ni kaplice vode.

40. Sakomu pajdašu ima se dati pajdašicu iz istoga spravišća. Ak takvih nema dosti, ondač se zemeju druge poznate gospe ili frajlice. Vu ime svoje i pridelene mu pajdašice ima se nazdravleni lepo i cifrasto zafaliti.

41. Saka nepokornost pri pajdaškom stolu ima se štrofati. Za štrofanje je nadležan samo stoloravnatelj. Oberfiškuš more predložiti količinu štrofa i stoloravnatelja, ak zgreši, poštrofati. Kad je stoloravnatelj štrofan ondač celo pajdaštvo mora to s kupicom suhoga potrditi.

42. Štrofov ima pet feli:

1. Štrof sa suhim vinom.
2. Štrof s pomešanim vinom.
3. Štrof s vodom.
4. Štrof na drugom mjestu.
5. Slatki štrof.

43. V kolikoj se meri pije štrof, to ima odrediti stoloravnatelj, a more predložiti oberfiškuš. Štrof nemre biti vekši od tri kupice »suhoga« najenkrat, a ipak ni menjši od »kozje brade«, naime od pol kupice. Ak gdo kaj malozgreši ili se v nedopušćeni razgovor pušća, ima se opomenuti s rećmi »operi si jezik«. To znaći, da mora malko vina s kupice gućnuti.

44. »Slatki štrof« patri samo pajdašice, koje ak kaj zgreši imaju vu ime štrofa desnoga ili levoga pajdaša kućnuti.

45. »Štrof na drugom mestu« znamenuje, da se od pajdaškoga stola mora otiti kam to odredi stoloravnatelj i tam tak dugo sam za sebe i brez kupice vina biti, dok se ne spokori. Da li se je tak štrofani pajdaš spokoril ima tu oćituvati jena pajdašica po svojem tolmaću, koji od stoloravnatelya vu nezino ime sprosi oprošćenje.

46. Saki pajdaš ima prav pri stolu zreći nazdravicu. Gdo hoće to vćiniti mora prositi za reć i stoloravnatelj ga vu tom nesme sprećavati. Ak se najedamput prijavi za reć više pajdašev, ondać imenuje stoloravnatelj izmed pajdašic jenu »gospu protektoricu, koja odlući svojim glasom gdo ima prav govoriti. Jena ter ista nazdravica nemre se dvakrat opetuvati.

47. Vse nazdravice imaju biti takve, da ne zbantuju nikoga v pajdaštvu. Velikim pošćuvanjem imaju se zreći nazdravice domovini, bractvu i hižnom domaćini. Pri nazdravici domovini popevle se koja domorodska popevka, a pri drugim nazdravicama kak to odrede oberfiškuš i popevać.

48. Ak se pripeti med pajdaši kakva prepirka ima to stoloravnatelj pomiriti. Ak ne bi on vu tom postigel uspeha, imenuva »pravdaški sud« od dva pajdaša i jene pajdašice, koji dogodovćinu ispituju i ondać zreću sud. Ovom sudu mora se svaka stranjka pokoriti. Ovakov »pravdaški sud« najpredi položi prisegu na ćuturu, da bude u ispitivanju savjestan, a u presudi nepristran. Prisega glasi ovak:

»Dobrom voljom vseh pajdašev vu hiži vrednoga domaćine X zebrani i žarkom kaplicom iz ove ćature okrepleni ovim izjavljujemo na svoju pajdašku reć, da ćemo krivnjom vinske zduhe nastalu pravdu med pajdaši X i X savjesno ispitati i vu tom polek pravice presudu zreći. Vu tom naj nam bu na pomoći slatka kapljica, ta vseh pajdašev verna drugarica. Amen!«

Nakon ove prisege zauzme zebrana pajdašica mesto v sredini od zebranih pajdašev i najpredi preslušaju tužitelja, zatim okrivljenika. Svaki od njih »more si vzeti« pomagača, kojega mora potrditi celo pajdaštvo. Kad su stranjke preslušane, obrana saslušana, onda se »pravdaški sud« povleče v drugu sobu i dospomene se o presudi. Nakon ovoga povrate se iz čature nakvase svoja grla i zebrana pajdašica zreče presudu:

»Vu ime ove slatke kaplice i vu ime našega pajdaštva, a preslušavši tužitelja i okrivljenika, kao i njihove po celom pajdaštvu potrdjene pomagače, zrekli jesmo, da je pajdaš X kriv vu tužbu mu vpisanog greha, pak se presuđuje, da ima vu ime štrofa sprazniti tri kupice pomešanoga. Ne včini li to, ili se još jenkrat ovak ponese, bude izmed pajdašev za sva vremena zbrisan. Ova se presuda ima zapisati vu hižni protokol za ravnanje vsim takvim zbantuvlivcem«.

Proti ovakvoj ili kakvoj drugačijoj presudi nema apelacije. Ona se ima izvršiti i zavađeni pajdaši imadu se pred svima pomiriti. Pomirenje obavi zebrana pajdašica, koja za nagradu dobi od sakoga pajdaša po jeden »slatki štrof«. Ovakovu pomirnicu potvrđuje celo pajdaštvo s kupicom suhoga i popevkom.

49. Dok se je pajdaštvo navžilo dosta sakoga veselja i poželi slobodu, ima stoloravnatelj vu ime svoje i vsih svojih pomagačev čast položiti. To včini s finimi rečmi i s punom kupicom suhoga. Kad je to včinil, ondač proglaš »republiku« i pajdaštvo se poklem toga more zabavlati kak hoće. Ak bi se medtemtoga komu htelo velikoga »lumperaja« more predložiti »Svetojansku lumpariju«, koja izmed vsih pajdašev zbere svoga starešinu i pandura, pak traje dok je komu volja.

50. Med pajdaši, koji se sastaju na zrečene dane navek v celokupnom svom broju, more se zebrati stalno stoloravnateljstvo. Ovakvo spravišće dobi svoje stalno ime, svoju stalnu upravu i ima svoj posebni »Hižni protokol«. Stoloravnatelj ovakvog spravišća zove se »starešina«, desna mu je ruka »fiškuš«, a ostali su pomagači kak i pri drugim pajdaštva. Da se pajdaši ovakvoga redovitoga i stalno postojećega spravišća mam vsigdi raspoznaju, imaju jednaki pajdaški znak (na drvo izrezani grozdov list, čuturu ili šef), a starešinstvo im mora izdati posebnu diplomu, s kojom postizavaju svako pravo u dotičnom pajdaštvu. Ova »pajdaška diploma« more zgledati ovak:*

Uz Križevačke štatute postoje i mnoge sačuvane predaje kao i sačuvane književne obrade starih vinskih zapovijedi, koje nam jasno govore, da ne postoji vino samo zato da bude "puna glava", pa radi toga donosimo neke od njih:

U zimi se pije, kad su hladni dani: da se tijelo ugrije.
U ljeti se pije, kad je vrućina: da se tijelo rashladi.
Za sumornog vremena, pije se: da se život razvedri.
Za vedrog vremena, pije se: jer je čovjek raspoložen.
Kad se teško radi, pije se: da čovjek dobije snage.
Kad se nema posla, pije se: da si čovjek prikrati vrijeme.
U žalosti i ljutini, pije se: da čovjek ljutinu i žalost ublaži.
U radosti, pije se: da se čovjek još više proveseli.
U hrđavim prilikama, pije se: da se čovjek utješi.
U dobrim prilikama, pije se: jer čovjek na ničemu ne oskudjeva.
U žeđi, pije se: da se žeđa ugasi.
U gladu, pije se: da se glad utiša.
Poslije prekomjernog pića pije se: da se čovjek iz liječi i popravi.
Poslije dobrog jela pije se: da se jelo lakše probavi.
A kako treba piti?

UVIJEK S PAMEĆU, TRIJEZNO I NE PREKOMJERNO.

Svako društvo može da se zabavlja ugodno, umjereno i trezveno, ako u tom društvu postoji red ili nekakav program same zabave. U svakom slučaju Križevački statuti predstavljaju traženi redosljed za lijepu, ugodnu i trezvenu zabavu. Gdje se poštuju Križevački statuti tamo uvijek odjekuje veselje, ljubav i sloga. Zato nije čudo što su Križevački statuti cijenjeni i voljeni u svakom domu. Osim u gradu Križevcima, običaj Križevačkih statuta poprimili su mnogi domovi i "kleti" u ostalim našim gradovima i mjestima, pa sa ponosom ističu ovaj naš stari narodni običaj.

**VJERUJEMO DA ĆE OVIM STRANICAMA BITI JOŠ VIŠE PRIJATELJA
ZABAVE PO KRIŽEVAČKIM ŠTATUTUTIMA, SA ŽELJOM DA SE SAČUVAJU TI LIJEPI
OBIČAJI I PRENOSE NA NAŠA POKOLJENJA.**